

ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) МАЙНА ОТРИМАНОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Нікітінський О. П.

ВСТУП

Проблематика відмивання грошей є однією з ключових загроз фінансовій безпеці держави, особливо в умовах післявоєнного відновлення України, адже, масштабні фінансові потоки, спрямовані на відбудову економіки, надання гуманітарної допомоги та реалізацію інфраструктурних проєктів, створюють сприятливе середовище для фінансових злочинів, зокрема корупції та відмивання незаконних доходів. У зв'язку з цим актуальним є дослідження правових механізмів протидії таким явищам, оскільки їх ефективність визначає стабільність економічної системи, довіру міжнародних партнерів та інвесторів, а також соціально-правову справедливість у суспільстві.

У сучасних умовах інтеграції України до європейського та світового правового простору виникає необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема рекомендаціями FATF та нормативно-правовими актами Європейського Союзу. Водночас правозастосовна практика демонструє низку викликів у сфері запобігання та боротьби з відмиванням коштів, що вимагає реформування фінансового моніторингу, удосконалення судової практики та зміцнення інституційної спроможності правоохоронних органів в цій сфері.

1. Поняття та сутність явища легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом

Важливим під час дослідження стану легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом є аналіз даних звіту Basel AML Index 2024 р. Міжнародного центру з повернення активів (ICAR) при Базельському інституті управління, який містить рейтинг країн у всьому світі за рівнем ризиків відмивання грошей та пов'язаних із цим фінансових злочинів. Індекс виступає еталоном для тестування власних внутрішніх систем та базою даних для розробки власного індексу, оскільки враховує такі фактори, як прозорість, підзвітність, верховенство права, незалежність судової системи, свобода вираження поглядів та рівень розвитку медіа. За показниками Basel AML Index 2024 р. Україна має оцінку 5.26 і займає 82 місце у рейтингу країн за рівнем ризику відмивання грошей та фінансування тероризму, що

свідчить про середній рівень ризику на рівні з такими країнами, як Узбекистан (5.27) і Бахрейн (5.17) та зміни показника України у порівнянні з минулим роком та підвищення ризиків у даній сфері ¹.

На національному рівні статистика легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом ґрунтується на кількості облікованих кримінальних правопорушень за ст. 209 КК України («легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом») та ст. 209-1 КК України («умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»)² визначеного у статистиці Офісу Генерального прокурора (таб. 1).

Таблиця 1

**Статистика облікованих кримінальних правопорушень
за ст. 209 КК України та ст. 209-1 КК України**

ст. КК У	2021	2022	2023	2024
ст. 209 ККУ	395	437	969	1132
ст. 209-1 ККУ	5	1	2	3

Динаміка зауважених показників статистики легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом в Україні за 2021-2024 рр. свідчить про збільшення масштабів фінансових злочинів в умовах воєнного стану у порівнянні із 2021 («довоєнним») роком.

Серед негативних наслідків легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом для економіки і суспільства можна виділити: підрив цілісності та стабільності фінансового сектору, зниження інвестиційних можливостей, тінізація економіки, втрата податкових надходжень, посилення корупції, руйнування фінансово-економічної системи, використання «відмитих» коштів для фінансування злочинних організацій, тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення, відтік капіталу з продуктивних видів економічної діяльності, розкраданню державних ресурсів, ухиленню від санкцій та ін. Зокрема, як зауважують Н.С. Венгерська, Я.В. Удодова, В.І. Куценко «шкода, яку в сучасних умовах наносить діяльність

¹ Basel Institute on Governance. 2024. “Basel AML Index 2024: 13th Public Edition – Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world. URL: <https://baselgovernance.org/node/2714> (дата звернення: 19.02.2025)

² Кримінальний кодекс України 05.04.2001 р. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415> (дата звернення: 13.02.2025)

міжнародних суб'єктів господарювання з відмивання грошей розподілу внутрішніх і міжнародних грошових ресурсів, є глобальною»³.

Як зауважено у звіті Basel AML Index 2024 р. «вразливість країни до відмивання грошей – яку часто розглядають як суто технічне питання, має глибокий вплив на життя людей, тому повинно сприйматися як проблема національної та глобальної безпеки»⁴. Наприклад, витік т.з. «Панамських документів» (Panama Papers) 2016 р. які були власністю панамської юридичної фірми по роботі з офшорами Mossack Fonseca, зумовило оприлюднення численних резонансних випадків ухилення від сплати податків, уникнення міжнародних санкцій та відмивання грошей у 214 тис. «податкових гаваней» із залученням представників 200 різних країн (зокрема, таких великих фінансових установ, як HSBC, Deutsche Bank та Credit Suisse), клієнтами якої були колишні прем'єр-міністри Ісландії (Сігмундюр Гюннлейгссон), Грузії (Бідзіна Іванішвілі), Йорданії (Алі Абу Рагіб), Президент Азербайджану (Ільхам Алієв), Король Саудівської Аравії (Салман ібн Абдул-Азіз Аль Сауд) та ін.⁵

Нормативно-правове закріплення поняття легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом здійснюється:

1. На міжнародному рівні. Зокрема, у преамбулі Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988 р.) зауважено, що Сторони цієї Конвенції «усвідомлюючи, що незаконний обіг забезпечує великі прибутки і фінансові кошти, що дає змогу транснаціональним злочинним організаціям проникати в урядові механізми, законну торговельну і фінансову діяльність і суспільство на всіх його рівнях, розкладати і підривати їх»⁶. Положення Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (1990 р.), визначає, що «предикатний злочин» означає будь-який злочин, у результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, зазначеного в статті 9 цієї Конвенції»⁷ (ст. 1

³ Венгерська Н.С., Удодова Я.В., Куценко В.І. Особливості боротьби з відмиванням грошей: міжнародний та національний рівні. Економіка і суспільство. Випуск. №19/2018. С. 42. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/7.pdf (дата звернення: 05.02.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-7>

⁴ Basel Institute on Governance. 2024. "Basel AML Index 2024: 13th Public Edition – Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world. URL: <https://baselgovernance.org/node/2714> (дата звернення: 19.02.2025)

⁵ Схеми відмивання грошей: найрезонансніші справи світу. Finance.ua. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/skhemy-vidmyvannia-hroshei-nairezonsnishi-spravy-svitu#headline_4 (дата звернення: 13.02.2025)

⁶ Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: ООН від 20.12.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення: 11.02.2025)

⁷ Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Рада Європи від 16.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 03.02.2025)

Конвенції). До таких злочинів Конвенцією відносяться: «а) перетворення або передачі майна, з усвідомленням того, що таке майно є доходом, з метою приховування або маскуванню незаконного походження майна або з метою сприяння будь-якій особі, причетній до вчинення предикатного злочину, в уникненні правових наслідків її дій; б) приховування або маскуванню справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, стану, переміщення, прав стосовно майна або власності на нього, з усвідомленням того, що таке майно є доходом; та, з урахуванням її конституційних принципів і основних засад її правової системи; с) набуття майна, володіння ним або його використання, з усвідомленням під час одержання того, що таке майно є доходом; d) участі у вчиненні, об'єднання або змови з метою вчинення, замаху на вчинення, пособництва, підмови, сприяння й надання порад стосовно вчинення будь-якого зі злочинів, установлених відповідно до цієї статті»⁸.

2. На національному рівні. Ст. 209 Кримінального кодексу України закріплює наступне визначення поняття легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом – «набуття, володіння, використання, розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі здійснення фінансової операції, вчинення правочину з таким майном, або переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна, або вчинення дій, спрямованих на приховування, маскуванню походження такого майна або володіння ним, права на таке майно, джерела його походження, місцезнаходження, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала або повинна була знати, що таке майно прямо чи опосередковано, повністю чи частково одержано злочинним шляхом»⁹. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» містить наступне нормативне закріплення даного поняття «легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, – це дії, спрямовані на надання правомірного вигляду володінню, використанню або розпорядженню доходами, одержаними внаслідок вчинення злочину»¹⁰.

Отже, на міжнародному рівні поняття легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом визначається, як зв'язок незаконного

^{8 8} Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Рада Європи від 16.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 03.02.2025)

⁹ Кримінальний кодекс України 05.04.2001 р. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415> (дата звернення: 13.02.2025)

¹⁰ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n6> (дата звернення: 13.02.2025)

обігу фінансових ресурсів із транснаціональною злочинністю, а також окреслюється предикатні злочини, що призводять до легалізації незаконних доходів, на національному рівні – встановлює юридичне визначення відмивання коштів, охоплюючи широкий спектр дій, спрямованих на приховування або маскуванню їхнього незаконного походження.

В теорії та практиці правничої науки серед науковців не має єдиного підходу до розуміння поняття «легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом», оскільки дане явище носить міждисциплінарний характер та досліджується в межах різних галузей науки. Зокрема, можемо виділити наступні підходи до розуміння поняття «легалізації (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом»:

1) кримінально-правовий підхід – розглядає відмивання грошей як самостійний злочин, спрямований на приховування або маскуванню незаконного походження майна, акцент робиться на дослідженні складу злочину, його об'єктивних і суб'єктивних ознаках, а також на механізмах притягнення до кримінальної відповідальності;

2) фінансово-економічний підхід – аналізує відмивання коштів як процес інтеграції незаконних доходів у легальну економіку через банківські операції, інвестиції, офшорні компанії та ін., досліджуються механізми ухилення від фінансового моніторингу та міжнародні стандарти контролю;

3) кримінологічний підхід – вивчає відмивання грошей як елемент організованої злочинності, що сприяє розвитку корупції, тіншової економіки та транснаціональної злочинності, аналізуються мотиви, способи та масштаби цього явища;

4) міжнародно-правовий підхід – досліджує міжнародні механізми боротьби з відмиванням грошей, діяльність FATF (Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей), ООН, Ради Європи та інших міжнародних організацій, а також імплементацію міжнародних стандартів у національні законодавства;

5) інституційно-правовий підхід – розглядає систему органів, відповідальних за запобігання відмиванню коштів, зокрема роль державних фінансових моніторингових органів, правоохоронних структур і банківського сектору.

Отже, легалізація (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом, – це сукупність дій, спрямованих на надання правомірного вигляду незаконно отриманим доходам через фінансові, економічні та правові механізми з метою їх подальшого використання у легальній економіці, уникаючи кримінальної відповідальності.

2. Ознаки та типи легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом

Не зупиняючись детально на дослідженнях наукових понять «легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом» визначених окремими науковцями (оскільки це не є предметом нашого дослідження) зауважимо, що узагальнення таких понять дозволяє визначити ключові ознаки «відмивання коштів/майна»: незаконне походження коштів, зокрема, отримання грошей або майна внаслідок злочинної діяльності (корупція, наркоторгівля, шахрайство тощо); легалізація (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом передбачає маскування джерела походження коштів і майна отриманих злочинним шляхом; є вторинним фінансовим злочином, що приховує первинне незаконне отримання коштів/майна.

Способами легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом може бути: приховування власника та джерел коштів/майна, використання фіктивного підприємництва та/або офшорних схем, фрагментація транзакцій, переведення коштів через посередників, інвестування у легальний бізнес, використання криптовалют та фінансових технологій (наприклад, анонімізація транзакцій), переведення грошей через низку фінансових установ у різних юрисдикціях та ін. Проблема (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом в Україні має специфічні риси, оскільки вона є прямим наслідком «глибокої тонізації економіки» (60-80%) і в переважній більшості здійснюється політиками, державними службовцями та представниками правоохоронних органів. Зокрема, самими «популярними» способами (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом є: виведення коштів за кордон та інвестування з офшорних зон, операції нерезидентів з цінними паперами, оформлення вантажів за підробленими документами та/або на фіктивні підприємства (псевдоекспорт), операції страхування/перестрахування, використання послуг т.з. «конвертаційних центрів», внесення великих сум коштів у статутні фонди товариств підставними фізичними особами, оформлення фальсифікованих пакетів документів на безтоварні операції в галузях транспорту, будівництва, юриспруденції та маркетингу, витрата коштів від імені клієнтів у мережах кінотеатрів, громадського харчування, торгових центрах, легалізація коштів із незаконним відшкодуванням ПДВ¹¹ та ін.

За висновками Типологічного дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму)» Державної служби фінансового

¹¹ Складено рейтинг найпопулярніших способів відмивання грошей в Україні. ТСН: Гроші. URL: <https://tsn.ua/groshi/skladeno-reyting-naypopulyarnishih-sposobiv-vidmivannya-groshey-v-ukrayini.html> (дхата пнія: 03.02.2025)-

моніторингу України типологія відмивання (легалізація) доходів отриманих злочинним шляхом включає наступні типи:

- відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь (відмивання доходів посадовою особою державного підприємства, членами сім'ї публічного діяча шляхом інвестування в дороговартісне майно, формування статутного капіталу, придбання майнових прав);

- відмивання доходів отриманих від нецільового використання та розкрадання державних коштів (відмивання доходів шляхом використання підприємств з ознаками фіктивності та прихованого обготівковування, привласнення комунального підприємства, коштів державних установ через фіктивні підприємства, завищення укладеного державного контракту, нецільового використання коштів);

- фінансування тероризму та сепаратизму (фінансування через нелегальні криптообмінники, за рахунок контрабандних поставок вугілля, приватного переказу, використання неприбуткових організацій, громадських організацій та ін.)¹²;

- відмивання доходів через страховий ринок та ринок цінних паперів (виведення коштів через страхову компанію та ризикові інструменти, з подальшим використання «зустрічних потоків», фальсифікація правочинів з метою маскування незаконного походження коштів);

- відмивання коштів отриманих від торгівлі зброєю, наркотичними та психотропними речовинами, людьми та розповсюдження відеозображень порнографічного характеру (фальшиве працевлаштування на роботу, продаж немовлят за кордон, діяльність міжнародних каналів контрабандного переправлення кокаїну та ін.);

- відмивання доходів від вчинення шахрайських дій (шахрайство з використанням цифрових технологій, лотерей, призів, вигравів, банкоматів, термінальних мереж, соціальної інженерії, кредитів, фіктивних посадових осіб, фішінгових інтернет-магазинів, зламаних акаунтів інтернет-аукціонів, крадіжка ідентичності, та ін.);

- відмивання доходів від кіберзлочинів (заволодіння коштами компаній-нерезидентів через хакерську атаку, несанкціонованого списання коштів, шкідливе програмне забезпечення, використання віртуальних активів та ін.)¹³

Серед резонансних справ по відмиванню (легалізації) доходів отриманих злочинним шляхом в Україні останніх років можна відмітити наступні: справа «Укроборонпрому» (2023 р.) щодо колишнього генерального директора державної компанії-спецекспортера викрили у

¹² Типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) 2021 р. Державної служби фінансового моніторингу України URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (дата звернення: 07.02.2025)

¹³ Там само

відмиванні через Францію понад 387 млн. гривень коштів, які належали підприємствам-учасникам концерну «Укроборонпром»; Компанія «Ваго-Рев», яка отримала понад мільярд гривень від КП «Харківський метрополітен» на ремонт вагонів, фігурує у кількох кримінальних провадженнях, її підозрюють у розтраті та відмиванні коштів, а також в ухиленні від сплати податків; у вересні 2020 р. міжнародне розслідування «FinCEN Files» виявило, що низка українських політиків була причетна до схем відмивання грошей через світові банки, транзакції викликали підозри у фінансових регуляторів через їхній сумнівний характер та можливі зв'язки з корупційними діями,

3. Виклики, загрози та перспективи вдосконалення правового механізму протидії відмиванню (легалізації) доходів отриманих злочинним шляхом у процесі післявоєнного відновлення України

Післявоєнне відновлення України матиме величезний потенціал завдяки міжнародній фінансовій підтримці, інвестиціям у критичну інфраструктуру та впровадженню сучасних технологій, зокрема, як зауважує прем'єр-міністр Д.Шмигаль, посиляючись на звіт Світового банку RDNA4, Україні для відбудови у наступні 10 років потрібно буде 524 млд. доларів, а сама відбудова повинна ґрунтуватися на принципах «build back better, безпечності, енергоефективності, безбар'єрності та інклюзивності»¹⁴. Слід зауважити, що її успіх залежатиме від прозорості використання коштів, ефективної боротьби з корупцією та створення сприятливих умов для розвитку бізнесу. Тому, потенційно післявоєнний період в Україні характеризується необхідністю ефективного контролю над фінансовими потоками, оскільки значно зростають ризики відмивання грошей, що в свою чергу вимагає вдосконалення правового механізму боротьби з цим явищем.

Серед викликів та загроз у сфері протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні можна виділити: значні фінансові потоки від міжнародних організацій (наприклад, від Світового банку, МВФ, ЄС, ООН) створюють ризик нецільового використання та корупційних схем; низький рівень прозорості розподілу коштів у державному секторі може призвести до їх незаконного виведення; масштабні інфраструктурні проекти можуть стати об'єктами корупційних схем та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; використання фіктивних компаній для відмивання коштів через тендери та держзакупівлі; після війни можливе збереження «тіньової» економіки, що сформувалася через нестабільність та воєнні ризики; руйнування державних інституцій під час війни, загибель або еміграція спеціалістів можуть послабити

¹⁴ Світовий банк вже визначив 348 пріоритетних проєктів на суму 17 мільярдів доларів. ТСН: Україна URL: <https://tsn.ua/ukrayina/nazvana-suma-yaka-potribna-dlya-povoyennogo-vidnovlennya-ukrayini-cifra-shokuye-2774958.html> (дата звернення: 11.02.2025)

ефективність фінансового моніторингу; зростання ймовірності використання офшорних юрисдикцій для виведення незаконних активів за кордон; відсутність ефективного міжнародного обміну фінансовими даними ускладнює боротьбу з транскордонним відмиванням грошей; використання підставних компаній для отримання контрактів на відбудову; фіктивне завищення вартості будівельних та інфраструктурних проєктів; легалізація коштів кримінальних угруповань через нерухомість, транспортний сектор, гральний бізнес; використання банків для конвертації та легалізації незаконних доходів через шахрайські схеми, поява неконтрольованих фінансових установ, які можуть обслуговувати кримінальні фінансові потоки; відмивання доходів від незаконного обігу зброї, гуманітарної допомоги та військової техніки; залучення фінансових ресурсів для підтримки незаконних воєнізованих формувань; використання криптовалютних платформ для анонімних грошових переказів; атаки на державні фінансові системи з метою їхньої дестабілізації та ін.

На нашу думку, перспективами вдосконалення правового механізму протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні можуть бути наступні напрями:

1. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами (впровадження вимог FATF та посилення відповідальності за фінансові злочини, спрощення механізмів міжнародного обміну інформацією щодо фінансових операцій).

2. Посилення державного контролю за фінансовими потоками (запровадження цифрових платформ для моніторингу використання бюджетних коштів; встановлення обов'язкових звітних процедур для отримувачів міжнародної допомоги).

3. Розвиток фінансового моніторингу та правоохоронної діяльності (використання штучного інтелекту для аналізу підозрілих транзакцій та виявлення схем відмивання грошей, створення єдиної бази даних транзакцій, підозрілих компаній та осіб, пов'язаних із фінансовими злочинами).

4. Антикорупційні реформи та прозорість тендерних процедур (підвищення вимог до фінансової звітності компаній, що беруть участь у держзакупівлях, запровадження громадського контролю за розподілом коштів через незалежні антикорупційні агентства).

5. Міжнародне співробітництво (укладання угод із ЄС, США та міжнародними фінансовими організаціями щодо контролю над фінансовими потоками, створення спільних слідчих груп із залученням іноземних експертів для боротьби з відмиванням грошей).

6. Запровадження санкційних механізмів проти осіб, причетних до фінансових злочинів (блокування активів корупціонерів та фінансових злочинців у міжнародних банках, розширення списку санкційних осіб та компаній, пов'язаних із незаконною фінансовою діяльністю).

7. Освіта та підвищення правової обізнаності (впровадження навчальних програм для банківських працівників, правоохоронців та підприємців щодо фінансового моніторингу, проведення інформаційних кампаній для громадян про ризики залучення до схем відмивання грошей) та ін.

ВИСНОВКИ

На міжнародному рівні поняття легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом визначається, як зв'язок незаконного обігу фінансових ресурсів із транснаціональною злочинністю, а також окреслюється предикатні злочини, що призводять до легалізації незаконних доходів, на національному рівні – встановлює юридичне визначення відмивання коштів, охоплюючи широкий спектр дій, спрямованих на приховування або маскуванню їхнього незаконного походження. В теорії та практиці правничої науки серед науковців не має єдиного підходу до розуміння поняття «легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом», оскільки дане явище носить міждисциплінарний характер та досліджується в межах різних галузей науки (кримінально-правовий, фінансово-економічний, кримінологічний, міжнародно-правовий, інституційно-правових підхід). Легалізація (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом, – це сукупність дій, спрямованих на надання правомірного вигляду незаконно отриманим доходам через фінансові, економічні та правові механізми з метою їх подальшого використання у легальній економіці, уникаючи кримінальної відповідальності. Ключові ознаки «відмивання коштів/майна»: незаконне походження коштів; маскуванню джерела походження коштів і майна отриманих злочинним шляхом; вторинний фінансовий злочин. Типи легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом: відмивання доходів, отриманих від корупційних діянь, відмивання доходів отриманих від нецільового використання та розкрадання державних коштів, фінансування тероризму та сепаратизму, відмивання доходів через страховий ринок та ринок цінних паперів, відмивання коштів отриманих від торгівлі зброєю, наркотичними та психотропними речовинами, людьми та розповсюдження відеозображень порнографічного характеру, відмивання доходів від вчинення шахрайських дій, відмивання доходів від кіберзлочинів. Перспективи вдосконалення правового механізму протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні: гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, посилення державного контролю за фінансовими потоками, розвиток фінансового моніторингу та правоохоронної діяльності, антикорупційні реформи та прозорість тендерних процедур, міжнародне співробітництво, запровадження санкційних механізмів проти осіб, причетних до фінансових злочинів та ін.

АНОТАЦІЯ

У розділі здійснено дослідження протидії легалізації (відмиванню) майна отриманого злочинним шляхом у післявоєнний період. Зауважено, що на міжнародному рівні поняття легалізації (відмиванню) майна отриманого злочинним шляхом визначається, як зв'язок незаконного обігу фінансових ресурсів із транснаціонального злочинністю, а також окреслюється предикатні злочини, що призводять до легалізації незаконних доходів, на національному рівні – встановлює юридичне визначення відмивання коштів, охоплюючи широкий спектр дій, спрямованих на приховування або маскуванню їхнього незаконного походження. Підкреслено, що в теорії та практиці правничої науки серед науковців не має єдиного підходу до розуміння поняття «легалізації (відмиванню) майна отриманого злочинним шляхом», оскільки дане явище носить міждисциплінарний характер та досліджується в межах різних галузей науки (кримінально-правовий, фінансово-економічний, кримінологічний, міжнародно-правовий, інституційно-правових підхід). Надано авторське визначення поняття «легалізація (відмивання) майна, отриманого злочинним шляхом». Зауважено, що ключовими ознаками «відмивання коштів/майна» є: незаконне походження коштів; маскуванню джерела походження коштів і майна отриманих злочинним шляхом; вторинний фінансовий злочин. Систематизовано, типи легалізації (відмивання) майна отриманого злочинним шляхом. Визначено, що перспективами вдосконалення правового механізму протидії відмиванню грошей у післявоєнній Україні є: гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, посилення державного контролю за фінансовими потоками, розвиток фінансового моніторингу та правоохоронної діяльності, антикорупційні реформи та прозорість тендерних процедур, міжнародне співробітництво, запровадження санкційних механізмів проти осіб, причетних до фінансових злочинів та ін.

Література

1. Basel Institute on Governance. 2024. “Basel AML Index 2024: 13th Public Edition – Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world. URL: <https://baselgovernance.org/node/2714> (дата звернення: 19.02.2025)
2. Кримінальний кодекс України 05.04.2001 р. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1415> (дата звернення: 13.02.2025)
3. Венгерська Н.С., Удодова Я.В., Куценко В.І. Особливості боротьби з відмиванням грошей: міжнародний та національний рівні. Економіка і суспільство. Випуск. №19/2018. С. 41-48. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/7.pdf (дата звернення: 05.02.2025) DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-7>

4. Схеми відмивання грошей: найрезонансніші справи світу. Finance.ua. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/skhemy-vidmyvannia-hroshei-nairezonsnishi-spravy-svitu#headline_4 (дата звернення: 13.02.2025)

5. Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: ООН від 20.12.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text (дата звернення: 11.02.2025)

6. Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: Рада Європи від 16.05.2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 03.02.2025)

7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n6> (дата звернення: 13.02.2025)

8. Складено рейтинг найпопулярніших способів відмивання грошей в Україні. ТСН: Гроші. URL: <https://tsn.ua/groshti/skladeno-reyting-naupopulyarnishih-sposobiv-vidmivannya-groshey-v-ukrayini.html> (дата звернення: 03.02.2025)

9. Типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму) 2021 р. Державної служби фінансового моніторингу України URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (дата звернення: 07.02.2025)

10. Світовий банк вже визначив 348 пріоритетних проєктів на суму 17 мільярдів доларів. ТСН: Україна URL: <https://tsn.ua/ukrayina/nazvana-suma-yaka-potribna-dlya-povoyennogo-vidnovlennya-ukrayini-cifra-shokuye-2774958.html> (дата звернення: 11.02.2025)

Information about the authors:
Nikitinskyi Oleksandr Pavlovych,

Candidate of Law,
Associate Professor of the Department of Assessment,
International Law and Law Enforcement Activities
Kherson State University
27, University str., Kherson, 73000, Ukraine